

Coppini-samlingen fra papir til internet

En beretning om en anderledes kildeudgivelse

JENS PETER JACOBSEN

Denne beretning er skrevet ud fra et ønske om eventuelt at tilskynde andre musikforskere til at udgive deres værker på internet, således som jeg har gjort det med Aquilino Coppinis madrigalsamling *Musica tolta* fra 1607 (www.jpj.dk/coppini.htm, publiceret 1998). Beretningen vil indeholde en orientering om dels det teknisk-praktiske arbejde, dels de mange fordele, jeg har fundet ved udgivelsesformen, herunder selvfølgelig økonomien og – især – værkets store udbredelse.

Efter udgivelsen af Monteverdi: *Il quinto libro de madrigali* (1985)¹ havde min hustru Karin og jeg planlagt at fortsætte med en udgivelse af Aquilino Coppinis (?-1629) særdeles interessante samling af contrefacta med titlen *MVISCA / TOLTA DA I MADRIGALI / DI CLAUDIO MONTEVERDE, E D'ALTRI AVTORI, / A CINQVE, ET A SEI VOCI, / E fatta spirituale da Aquilino Coppini Accademico Inquieto / ... / IN MILANO, ... 1607*. Samlingen indeholder 24 madrigaler – heriblandt 11 af Claudio Monteverdi – som af Coppini er forsynet med religiøse latinske tekster, frie digtninge eller tillempede bibeltekster. Desuden argumenterer han i samlingens dedikationsskrivelse for, at denne smukke musik også bør kunne synges i kirken til Guds ære. Coppini, som var ansat hos kardinal Federico Borromeo, Milanos ærkebiskop, kender vi i øvrigt ikke meget til, men samlingen har stor interesse, bl.a. fordi det mig bekendt er det første værk, som både indeholder stemmebøger og partitur til værkerne.²

På grund af travlhed med andre opgaver og Karins død i 1986 blev udgivelsen en langvarig proces, og først i foråret 1997 var arbejdet så langt fremme, at jeg ønskede en sidste gang at studere originalen, som er beliggende i Archivio Capitolare, Piacenza. Der var man ikke opmærksom på, at jeg allerede mange år tidligere havde fået kopier af hele samlingen og meddelte nu, at jeg kun kunne arbejde personligt på biblioteket, men ikke få udleveret kopier. Årsagen var, viste det sig, at man selv –

¹ Karin Jacobsen og Jens Peter Jacobsen (eds.), *Claudio Monteverdi, Il quinto libro de madrigali. A critical Edition* (Egtved, 1985).

² For en nærmere omtale af værket kan henvises til Jens Peter Jacobsen, 'Et partitur fra 1607 med tilhørende stemmebøger', i Finn Egeland Hansen et al. (eds.), *Festskrift Søren Sørensens 1920 • 29. september • 1990* (København, 1990), 19-27; samt Jens Peter Jacobsen, 'Coppini-samlingen. En udgivelse på Internet (WWW)', i Thomas Holme Hansen, Bo Marschner og Carl Chr. Møller (eds.), *Festskrift til Finn Mathiasen 1928 – 2•III – 1998* (Århus, 1998), 5-10, bl.a. indeholdende en dansk oversættelse af Coppinis dedikation. Monteverdis 11 madrigaler er alle fra 5. madrigalbog (1605), bl.a. den berømte 'Cruda Amarilli', som Coppini vælger at indlede sin samling med. De øvrige madrigaler er komponeret af Ruggiero Giovanelli (6), Adriano Banchieri (1), Luca Marenzio (1), Giovanni Maria Nanino (1), Andrea Gabrieli (2) og Orazio Vecchi (2); *ibid.*, 9.

påstod man – var så langt fremme med en påtænkt udgivelse, at den ville komme i nærmeste fremtid. Et samarbejde var man tydeligt nok ikke interesseret i og gav mig ikke megen information. Ærgerlig over situationen og med bitre erfaringer i forbindelse med den i sin tid planlagte *Edizione Nazionale dell'Opera Omnia di Claudio Monteverdi*³ (som efter helt færdig trykkorrektur på mit bind (det første trykklare) måtte opgives på grund af faglig jalousi blandt italienske forskere⁴), begyndte min tanke om en internetudgivelse at tage endelig form. Jeg havde længe tænkt på muligheden, som inden for musikvidenskab efter mit kendskab var helt uforsøgt. Jeg havde endnu ikke søgt penge til publikation af værket, og nu hvor jeg selvfølgelig ved ansøgninger måtte oplyse, at der var en anden udgave under opsejling, ville mulighederne for støtte formodentlig svinde stærkt ind. Arbejdet var fra min side helt færdigt, så den nye publiceringsmåde tiltrak mig meget. Noderne var fra bunden udarbejdet i nodeskrivningsprogrammet Finale og helt klar til trykning, ligeså introduktionen og hele det kritiske apparat, og alt var oversat til engelsk. Få måneders arbejde ville kunne klare udgivelsen. Med i mine overvejelser var også det utiltalende ved en konkurrence mellem to samtidige bogudgivelser, og ikke mindst det tiltrækkende ved at forsøge nye veje med mulighed for en større udbredelse, end det er sædvanligt for den type videnskabelige udgivelser. Så jeg begyndte hurtigt at tænke i praktiske baner.

Da det var min plan at gå på pension i løbet af kort tid, frygtede jeg, at universitetets serverpolitik ville kunne komme i vejen for udgavens vedblivende liv, og derfor købte jeg selvstændig serverplads på nettet med adressen www.jpj.dk. Ved mund-til-mund-metoden fik jeg kendskab til det lille firma Hoelstad (www.hoelstad.net), som er specielt indstillet på bl.a. forskeres hjemmesider (den ene ejer er selv forsker). Det var heller ikke særlig dyrt og jeg ville selv helt kunne bestemme, hvordan tingene skulle præsenteres. Da jeg ikke havde erfaringer med anvendelsen af html-sprog, valgte jeg den ret enkle løsning i stedet at skrive i Microsoft FrontPage, hvor man straks kan se resultatet. Programmet er siden videreudviklet og vil ikke volde en nogenlunde velorienteret edb-bruger problemer.⁵ Jeg fandt, at det var mest hensigtsmæssigt at lægge værket ud i pdf-format ved hjælp af Adobe Acrobat, en ganske enkel proces og et program, hvis Reader-del kan hentes gratis fra internettet af enhver. Det havde endvidere den fordel, at ingen internetbruger ville kunne ændre i værket og videregive det i korrupt stand, noget som i dag har ændret sig, men som jeg ikke har fået problemer med.

Lige fra de første planer besluttede jeg, at værket skulle lægges ud til gratis brug for alle, ud fra den betragtning, at jeg som universitetsansat forsker havde fået løn

³ Jacobsen og Jacobsen, *Claudio Monteverdi*, vii.

⁴ Denne nationale udgave var delt ud på internationale forskere, men flest italienerne, heriblandt Raffaello Monterosso, som skulle indlede udgivelsen med Monteverdis fire første madrigalbøger. Afleveringen fra Monterosso trak ud, og da hans bind så pludselig lå som færdige bøger i hans eget regi, måtte hovedudgiveren selvfølgelig opgive enhver tanke om den nationale udgave, og alle aftaler måtte annulleres.

⁵ Nodedelen var som sagt udarbejdet i Finale i et layout, som ligger meget nær det, vi og Egtved havde anvendt ved Monteverdi-udgivelsen, tekstdelene var skrevet i Word.

for mit arbejde, og at papirudgivelser af samme art desuden aldrig ville give overskud til forfatteren (tilskud til en trykt udgivelse var allerede den gang et beløb, som let ville overstige 150.000 kr., penge som normalt skal betales tilbage ved fortjeneste af salg). Jeg var desuden overbevist om, at en internet-udgivelse ville sikre en helt anderledes udbredelse, en tanke som i høj grad viste sig at holde stik. Fra starten havde udgaven været af en art, hvor al kommentar og alle enkelte madrigaler er lagt i særskilte filer. Desuden er udgivelsesprincipperne således, at noderne uden videre kan anvendes til praktisk brug, mens kritisk kommentar skal læses i en udførlig revisionsberetning. Denne udgivelsesform har vist sig at have store fordele (se senere).

Forskellen på udbredelse af gratis og betalte internet-udgaver har jeg også fået en smule dokumentation for senere, idet jeg i slutningen af 2000 fik henvendelse fra det seriøse foretagende, Amazing Music World, med opfordring til også at lægge min udgave til salg på deres server. Det gjorde jeg, idet det ikke ville binde mig på nogen måde i forhold til min gratis udgave, men kun indbringe småbeløb for salget af musikken. I foråret 2001 blev værket lagt ud i deres regi, og det har indtil nu kun resulteret i et salg, som kan tælles på én hånd. I den samme periode har 27.500 personer set siden på min adresse. Selvfølgelig har formodentlig kun en mindre del af dem hentet noder ned til studier eller praktisk udførelse (hvilket jeg ikke kan registrere), men der er dog en betragtelig forskel.

Det viste sig, at der allerede var etableret en ordning om pligtaflevering også af elektroniske udgivelser, et glimrende system, hvor afleveringen betyder, at Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket til stadighed vil opbevare en kopi, som står til rådighed for publikum på bibliotekets server. Så spekulationer om, at værket en dag ville kunne forsvinde, var altså ubegrundede.

Selve udgivelsen blev en overkommelig og ret uproblematisk procedure. Jeg begyndte med at udarbejde en personlig hjemmeside. Herpå blev Coppini-udgaven en underside. Da jeg som nævnt ønskede, at værket skulle kunne anvendes både af forskere og til praktisk udførelse valgte jeg som nævnt at lægge de enkelte dele af værket som selvstændige filer med egen paginering. Alle filer begynder på en venstre-side, således at hver enkelt madrigal kan udskrives og anvendes praktisk uden problemer, men værket er tænkt som en samlet bog i A4-format. Hvis man printer det hele ud og indbinder det, ser det ud som en traditionel nodeudgivelse. Til dokumentation og som tak til de mennesker, som havde været til hjælp for mig i mit arbejde hentede jeg selv alle filer ned og lavede en del eksemplarer, som har været til glæde for såvel kolleger og institutter som for de udenlandske biblioteker, jeg havde besøgt under arbejdet. Fra alle har jeg fået positive kommentarer, undtaget fra arkivet i Piacenza, som overhovedet ikke har reageret. Jeg har jævnligt søgt på internet, men endnu fem år efter mit besøg ser det ikke ud som om, at deres egen udgivelse er udkommet. Efter mine erfaringer er det desværre ikke nogen sjældenhed ved italienske forskeres arbejde.

Da udgaven nu lå på nettet, anmeldte jeg den til de relevante søgemaskiner, først og fremmest AltaVista, og det viste sig hurtigt, at søgemaskinerne bruger hinanden så meget, at oplysningerne næsten straks lå overalt. Endvidere skrev jeg til American Musicological Society, blev medlem af deres (gratis) diskussions-mailingliste, AMS-L,

og til Society for Seventeenth-Century Music og bekendtgjorde udgivelsen. Endelig sendte jeg en pressemeddelelse til de relevante hjemlige periodica. Til undersøgelse af, i hvor høj grad udgaven blev besøgt, anbragte jeg på Coppini-siden en tæller samt en anmodning om, at besøgende skriver deres navn og e-mail-adresse, samt en eventuel kommentar. I løbet af kort tid kunne der konstateres et regelmæssigt besøgstal på ca. 100 om måneden, et tal der holdt sig konstant de første ca. otte måneder. Samtidig fik jeg navne og kommentarer fra mange af de besøgende og nærmere kontakter til nogle interesserede, alle utroligt positive. Adskillige var personer med faglige hjemmesider af forskellig art, og de bad ofte om tilladelse til at lave links til min side. Formodentlig er det disse links, som efterhånden resulterede i et større antal besøgende på siden, så jeg efter et år var på 2.000, efter to år 6.500, efter tre år 14.000, efter fire år 25.000 og nu efter fem år 36.000 besøgende.

For mig har det været en stor overraskelse og et antal, som er vanskeligt at sammenligne med det antal, som ville have åbnet en trykt udgave. Men langt mere spændende har naturligvis været de faglige kontakter, jeg har fået, i almindelighed, med ph.d.-studerende og lignende, med ældre kolleger, med udgivere og i ikke ringe grad med korledere, som fortæller, at de har haft glæde af at bruge værket i praksis. Jeg skal ikke gå i detaljer med reaktionerne, men jeg vil da nævne, at jeg med meget positive kommentarer har modtaget en cd fra det berømte amerikanske mandskor Chanticleer med to Monteverdi-værker fra Coppini-samlingen. Også vokalensemblen Ars Nova har udtrykt stor glæde over værkerne. Flere udgivere har anmodet om – selvfølgelig med kildeangivelse – at måtte bruge værker fra samlingen i samlinger til praktisk brug. En spændende kontakt har blandt andet været med en italiensk forsker bosat i London, som er i færd med selv at udgive Monteverdis madrigaler i deres helhed, og med hvem jeg har ført frugtbare diskussioner om enkeltproblemer i vore arbejder.

Det tjener intet formål at gå mere i detaljer med mine positive oplevelser, som har været meget store. Og – måske blot et tilfælde – ingen har endnu over for mig ytrret utilfredshed med udgivelsesformen. På forhånd talte adskillige om, at formen måske kunne blive farlig for de professionelle forlag, og det var da også min egen betænkelighed. Men jeg har overvundet betænkelighederne nu, for jeg mener, at intet forlag vil kunne eksistere på den slags forskningsbaserede nodeudgivelser, der som mit arbejde kun vil blive studeret af et lille fåtal af fagspecialister. Udbredelsen af fotokopier har i forvejen slået bunden ud af salget af noder til korbrug, idet det desværre har vist sig, at de fleste korledere køber enkelte eksemplarer og kopierer videre. Og mange forskningsarbejder af den art, jeg har præsteret, vil derfor utvivlsomt ende upublicerede i forskernes skrivebordsskuffer på grund af stadigt svindende bevillinger og den ringe forståelse for værkernes betydning.

Mine erfaringer har altså været meget positive, og jeg kan blot kraftigt opfordre forskere, som har tanker om at forsøge sig med den samme udgivelsesform, til at se nærmere på min udgave, evt. sammenligne den med Monteverdi-udgaven fra Egtved. Derved vil man se, hvor nær de kommer hinanden. Det vil sige, at hvis man ikke bryder sig om netop mit layout etc., kan man overbevise sig om, at det ikke er

metodens fejl, men min intention om et bestemt udseende. Intet vil forhindre den enkelte udgiver i at lave sit eget. Det som kræves af forskeren er enten, at man selv kan bruge et nodeprogram, eller at man allierer sig med en mere kyndig. På samme måde må man enten selv have en smule kendskab til anvendelse af internet, eller alliere sig med en, som kan hjælpe. Som det er fremgået af denne lille opsats, har mine glæder været store og problemerne absolut overkommelige.

SUMMARY

The Coppini Collection – from paper to the Internet

A different kind of source edition

The article is an account of the work of publishing Aquilino Coppini's madrigal collection *Musica tolta* from 1607 on the Internet (www.jpj.dk/coppini.htm). This comprises 24 madrigals – including 11 by Claudio Monteverdi – furnished by Coppini with Latin religious texts, free poetic compositions or adapted Biblical texts. The publication, originally planned in normal sheet music format, was launched on the Internet in 1998 and in the course of five years has had 36,000 visitors. The music, intended for practical use, and the detailed critical commentary, can be downloaded free, and the article gives an account of the many different factors, for example of a technical nature, that had to be considered during the work with the edition, and of the great advantages that such a publication form has proved to have over other more traditional forms.